

Semestr IV LO 23.05.2020 JĘZYK POLSKI

Temat:SYMBOLICZNO – IMPRESJONISTYCZNE WIZJE W POEZJI K. PRZERWY TETMAJERA

1. Przypomnienie konwencji młodopolskich:
  - symbolizm
  - impresjonizm

a)

W literaturze symbolizm najsilniej zapisał się w drugiej połowie XIX wieku, na początku przede wszystkim we Francji i Belgii, skąd przeniósł się do innych krajów. Podobnie jak w innych dziedzinach sztuki, **polegał na stosowaniu symbolu jako głównego środka wyrazu. Symbol służył do wyrażenia tego, co niewypowiedziane. Stanowił znak jakiejś ważnej idei, stanu umysłu, uczucia, zjawisk mistycznych.**

Podstawy nurtu tworzyli wybitni francuscy poeci: **Charles Baudelaire, Paul Verlaine** oraz niemiecki kompozytor i teoretyk sztuki **Richard Wagner**. Natomiast autorem nazwy jest poeta i teoretyk nurtu **Jean Moréas**. Zwolennicy nurtu skupiali się wokół czasopism takich jak „Le Symboliste” czy „La Vogue”.

Symbolizm wpłynął głównie na rozwój poezji i dramatu, powodując, że stawały się jeszcze mniej dosłowne. Poeta miał prawo do luźnych skojarzeń, nieoczekiwanych zestawień, dowolnych kombinacji. Rozluźnieniu uległy wymagania gatunkowe i miary wierszowe (wprowadzono m.in. wiersz wolny). W dramacie nastąpiło rozluźnienie kompozycji i ograniczenie fabuły. Zdarzenia podporządkowane były głównej myśli utworu i niekoniecznie musiały być ze sobą powiązane w tradycyjny przyczynowo-skutkowy sposób.

b)

Impresjonizm zrodził się w malarstwie, gdzie był próbą uchwycenia na płótnie ulotnego wrażenia. Później nurt ten rozprzestrzenił się na inne dziedziny sztuki i znalazł zwolenników także na gruncie literatury. **Podobnie jak w malarstwie, podstawowym dążeniem impresjonistów było zatrzymanie chwili, oddanie zmysłowych wrażeń.**

W liryce przejawiał się we wzmózonej nastrojowości, plastycznym oddawaniu stanów psychicznych, na ogół była to melancholia lub zniechęcenie. Manifestem impresjonistów stała się „Sztuka poetycka” **Paula Verlaine’a**. Częstym zabiegiem była **synestezja, czyli łączenie wrażeń wzrokowych, słuchowych, zapachowych i dotykowych. Podmiot liryczny pozostawał bierny wobec otaczających go doznań zmysłowych, oddawał pełnię wrażeń, nie starając się na nie wpływać.** Jego postawa była receptywna, poddawał się działaniu chwili i starał się ją uwiecznić w słowach. Impresjoniści oddawali zmienność otaczającego ich świata, grę światła, chaos natury, przypadkowość zdarzeń. Ten pozorny beład ujmowali w jednolitą nastrojowo całość.

Stany emocjonalne często oddawano za pośrednictwem opisu pejzażu. W polskiej poezji szczególnym powodzeniem cieszyły się krajobrazy tatrzańskie.

2. Czytanie wiersza K. Przerwy Tetmajera MELODIA MIEŁ NOCNYCH

Melodia mgieł nocnych(Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)

Cicho, cicho, nie budźmy śpiącej wody w kotlinie,
 Lekko z wiatrem płasajmy po przestworów głębinie...
 Okręcajmy się wstęgą naokoło księżycy,
 Co nam ciała przezrocze[1] tęczą blasków nasycy,
 I wchłaniajmy potoków szmer, co toną w jeziorze,
 I limb[2] szumy powiewne i w smrekowym[3] szept borze,
 Pijmy kwiatów woń rzeźwą[4], co na zboczach gór kwitną,
 Dźwięczne, barwne i wonne, w głąb wzlatujmy błękitną.

Cicho, cicho, nie budźmy śpiącej wody w kotlinie,
Lekko z wiatrem płasajmy po przestworów głębinie...
Oto gwiazdę, co spada, lećmy chwycić w ramiona,
Lećmy, lećmy ją żegnać, zanim spadnie i skona,
Puchem z mlecza się bawmy i ćmy błoną przezrocza,
I sów pierzem puszystym, co w powietrzu krąg toczą,
Nietoperza ścigajmy, co po cichu tak leci,
Jak my same, i w nikłe oplatajmy go sieci,
Z szczytu na szczyt przerzucimy się jak mosty wiszące,
Gwiazd promienie przybiją do skał mostów tych końce,
A wiatr na nich na chwilę uciszony odpocznie,
Nim je zerwie i w płasy znów pogoni nas skocznie...

3. Analiza wiersza.

Wiersz jest przykładem szczególnego połączenia liryki sytuacyjnej (opis pejzażu) z elementami wyznania.

- Formalnie utwór stanowi typ liryki bezpośredniej, o czym świadczą formy czasowników użyte w pierwszej osobie: „nie budźmy”, „płasajmy”, „pójmy” itp. Sygnalizują jednocześnie, że mamy do czynienia z podmiotem zbiorowym. Są nim mgły, które toczą ze sobą rozmowę.
- Konstrukcja wiersza opiera się tym samym na zabiegu personifikacji (uosobienia). Ożywione mgły, rozmawiając ze sobą, poprzez ów dialog dokonują także prezentacji krajobrazu. Same są jednocześnie jego integralnym komponentem, decydującym w dużej mierze o zmienności przestrzeni.

Pejzaż górski, który stanowi przedmiot opisu, już na samym wstępie zostaje rozpoznany. Autor dokonuje w podtytule wiersza konkretyzacji geograficznej, wprowadzając elementy topografii – rzecz ma miejsce nad Czarnym Stawem Gąsiennicowym. Tak szczegółowa identyfikacja przestrzeni ma na celu jej uwiarygodnienie, podkreślenie, że, opisywany pejzaż wyrasta z autentycznych obserwacji, a nie jest jedynie spektaklem wyobraźni.

- Połączenie ze sobą efektów kolorystycznych, świetlnych, dźwiękowych, zapachowych i dotykowych tworzy zupełnie nową jakość artystyczną. Ta metoda obrazowania poetyckiego nosi miano synestezji. Stosuje się ją, aby podkreślić sensualizm świata przedstawionego, oddziaływać na zmysły czytelnika, a także uzyskać szczególny nastrój.

W konsekwencji odbiorca staje się widzem niezwyklego, spektakularnego widowiska natury, które jest jedynie ulotne i nie powtórzy się już nigdy dokładnie w takiej konfiguracji barw, dźwięków i woni. Bo przecież kwiaty za chwilę mogą pachnieć inaczej, mniej lub bardziej intensywnie, szum lasu ucichnąć, a błękit jeziora wyblaknąć. Wszystko zależy od natury, a także od artysty, który, kreśląc impresjonistyczny pejzaż, wyraża tylko swoje subiektywne odczucia.

Co zatem wyróżnia prezentowany opis?

- Dynamizacja tekstu uzyskana dzięki wprowadzeniu ciągu czasowników ruchu: „płasajmy”, „okręcajmy się”, „wzlatujmy”, „lećmy”, „ścigajmy” itd.
- Wędrowka mgieł unoszących się nad stawem odbywa się zarówno wznwyż, jak i wszere. Płasają one od głębin stawu po sklepienie nieba, by za chwilę podążać w poziomie w pogoni za nietoperzem lub przemieszczać się „z szczytu na szczyt”. W rezultacie ruch mgieł przypominający taniec wirowy, rodzi efekt zmienności krajobrazu, jego ulotności i niepowtarzalności. Płynność owego płasu podkreślają odpowiedni dobór słownictwa i powtórzenia: „cicho, cicho”, „lećmy, lećmy”.
- Obrazowanie oniryczne (senne) – śpiąca woda w kotlinie, cichy lot nietoperza. Niektóre składniki przestrzeni pozostają w opozycji do ożywionych, płasających mgieł. Są wyciszone i sennie.
- Efekty kolorystyczno-świetlne – tęcza blasków, barwne kwiaty, błękitna głębia stawu, przezrocza błona ćmy, promienie gwiazd. Barwy ulegają zmianie w zależności od oświetlenia, które zaciera także kontury poszczególnych komponentów pejzażu, dając w rezultacie efekt barwnych plam jak na obrazie impresjonistycznym.

- Efekty dźwiękowe – szmer potoków, szum limb, szept smrekowego (świerkowego) boru. Autor wprowadza do tekstu szereg onomatopei (wyrazów dźwiękonaśladowczych). Jeśli przeczytamy wiersz głośno, zauważymy nagromadzenie głosek *sz*, *s*, *ć*, które naśladują rozmowę natury.
- Efekt zapachowy – woń kwiatów, którą spijają mgły.
- Efekty dotykowe – puch mlecza i puszyste pierze sów. Stąd tak lekkie, że chce się ich dotknąć. Uchwyczone w ruchu idealnie harmonizują z płąsem mgieł.